

Հակոբ Պարոնյան

Նեն

Խ. Հ. Դերձակեան ստորագրութեամբ նամակ մը ստացանք Իզմիրէն...
դժբախտաբար: Արգոյ նամակագիրն գմեզ լիրբ, համարձակ, ապերախտ,
խարդախ, վատ անուանելէն ետքը՝ կը յաւելու, թէ ինձի պէս մարդու հետ գործ
ընել չուզեր: Նամակն կարդալէն յետոյ քիչ մը մտմտալով սա համոզումը
գոյացուցինք, թէ մեծապատիւ նամակագիրն գմեզ ուրիշ մէկու մը նմանցուցած է
անպատճառ:

Ալֆոնս Քարի ողջմտութեանը վրայ ոչ ոք կը կասկածի: Այս Ալֆոնս Քարը լաւ
չեմ յիշեր, բայց կը կարծեմ, թէ նմանօրինակ լեզուով իրեն նամակ գրողի մը
ըսած է ատենօք. «Հաճեցէք, պարոն, ուղարկել ինձ ձեր ականջներուն հասցէն»:

Խիկար ՝ որ արտօնութիւն չունի անանկ խօսքեր ընելու՝ խոնարհաբար կը խնդրէ
Իզմիրի բարեխնամ եւ պերճախօս առաջնորդէն, որ քիչ մ'աւելի ուժ տայ իր
քարոզներուն:

Աղաչելով մեծ. Խ. Հ. Դերձակեան էֆենտին, որ շնորհ ընէ ընդունիլ մեր
ամենախոնարհ յարգանաց հաւաստիքն, կը խնդրենք, որ ուշադրութիւն ընէ քիչ
մը հետեւեալ տողերուն:

Խիկարի ամբողջ թերթերն հրատարակուած են եւ գործակալաց դրկուած են:

Մեր Իզմիրի նախորդ գործակալէն շունեցանք ցարդ նամակ մ'որ յայտնէ, թէ
Խիկարին այսինչ թիւն ստացած չէ:

Խիկար 100 մեճիտիէի փոխարէն 10 ոսկի միայն ընդունած է շնորհիւ իր գործակալին ազգասիրութեան, ինչպէս ըսած ենք արդէն:

Արդ, անոնք, որ կ'ուզեն ստանալ Խիկարի նախորդ շրջանի թիւերն` դիմելու են մեր Իգմիրի նախորդ գործակալին: Իսկ անոնք, որ չեն ուզեր` իրենց ընդունած թիւերն ետ դարձնելու իրատունքն լիովի կը վայելեն:

Ջօրատր ապացոյցներ կան, որ կը հաստատեն, թէ Խիկարի ամբողջ թիւերն հասած են Իգմիր:

Ա՛րդ, իրողութիւնն այսպէս լինելով, կը խնդրեմ, որ երկու բարեկամաց կարդաք ձեր ինձ գրած նամակն եւ անոնց կարծիքն ինձ հաղորդել հաճիք:

Գալով այդ կէտին, թէ այսուհետեւ չէք ուզեր Խիկար ստանալ, համամիտ չեմ ձեզի: Պէտք է որ կարդաք դուք Խիկար, եւ ես պիտի դրկեմ ձեզի, ամէն միջոց ի գործ պիտի դնեմ, որ կարդաք զայն, մինչեւ իսկ բռնի պիտի կարդալ տամ, առանց ստակ մ'ուզելու սակայն: Դուք, երբա՛յր, կարօտ էք Խիկարին, որ ձեր քաղաքավարական եղանակն կրնայ բարեփոխել, եւ, հետեւապէս, օր մը փրկել զձեզ թուրէ մը կամ ծեծէ մը, որովհետեւ քիչ մը դժուար է ամէն տեղ Պարոնեաններու պէս մարդոց հանդիպել:

Այս առթիւ կ'աղաչենք մեր Իգմիրի մեծ. գործակալն, որ հաճի հինգ օրինակ Խիկար դրկել ձրիաբար առ մեծ. Խ. Ն. Գերձակեան Էֆենտի: Միայն թէ ամէն անգամ ստացագիր մ'առնուի իրմէ սապէս. «Ստացայ հինգ օրինակ Խիկար (այնինչ) ամսոյ»:

Միտք ունինք Գերձակեան Էֆենտիի նամակն ամբողջ հրատարակել, եթէ յաջողինք Միարիֆ եւ ն արտօնութիւն առնուլ:

***

Վիեննայի Միսիթարեան վանքէն հրատարակուեցաւ թերթ մ' Ամսօրեայ Հանդէս անուն, որուն առաջին թիւն ստացանք եւ կարդացինք, թէ հաւն ինչպէս կ'ելնէ հաւկիթէն:

Մխիթարութեան արժանի թերթ մ'է սա. եւ տարակոյս չկայ, թէ ատի շատ համբաւ կը գտնէր, եթէ Վարնայի գիւղերէն մէկուն մէջ լոյս տեսնէր:

Կը վախնանք, որ Վիեննայի Մխիթարեան վանուց համբաւն պիտի նսնայնէ այս հանդէսն, եթէ սա չարատատրէ յիշեալ վանուց հոշակն:

***

Եւ մենք խեղճ արարածքս կը կարծենք, թէ վերջացաւ բարեկենդանը:

Տասնեւիններորդ լուսատրեալ դարուս մէջ դիմակի գործածութիւնն սովորութիւն մը, պէտք մը դարձած է: Մարդիկ սորված են ա՛լ իրենց դէմքը դիմակ անցունել, ինչպէս վարժուած են իրենց ոտքը գուլպայ եւ իրենց ձեռքը ձեռնոց անցունելու: Ընկերութեանց մէջ, խորհրդարանաց մէջ առանց դիմակի մտնելն, բոկոտն եւ բոբիկ ձեռքով մտնելու չափ ծաղրելի է: Ուստի անոնք, որ անդիմակ են՝ ըմբռնած չեն տակաւին դարուս քաղաքակրթութեան ոգին, անկիրթ են, յանձնապաստան են, տիրացու են, դասատու են, տնտես են, ժամկոչ են, մեռելաթաղ են, ննջեցեալ են, եւ իբր այն՝ արժանի դիմակաւորաց կարեկցութեան:

Աստուա՛ծ իմ, ե՞րբ պատի պիտի ունենանք տեսնելու մարդ մըստ պատկերի ձերում: Չմեռած գոնէ անգամ մը բնական դէմք մը տեսնելու բարեբախտութիւնը պիտի չունենա՞նք: Դիմակներու բախումէն դէմք մը չպիտի՞ ծագի բնաւ:

Տասնեւեօթը տարիներէ յետէ կ'աղաչեն բազմանուն կղերականի մոր հաճի վայրկեան մը վար առնել իր դիմակն եւ ցոյց տալ ինձ իր դէմքը: Բոլոր աղաչանքս ու պաղատանքս սպարդիւն կը մնան, կը մերժէ խնդիրքս եւ,

Չըլլար, ամօթ է, պատասխանը կու տայ ինձ միշտ:

Ո՛հ... ամչնալն ամօթ է այսօր:

Վա՛յ անոնց, որ սորված են ամչնալու:

Երանի՛ք եզ ո՛ր... պիտի ապրիս դու:

Խիկար շատուց կորուսած է բնական դեմքեր տեսնելու յոյսը, որովհետև համոզուած է, թէ որքան յարգուի դիմակներու ազատութիւնն՝ այնքան ատելի պիտի ծածկուի ճշմարտութիւնը: Խիկարին այս համոզումն՝ օր ըստ օրէ ատելի կը հաստատեն այն խնդիրներն, որք իրարու կը յաջորդեն ազգային շրջանակին մէջ:

Ազգային լրագրաց մէջ...

Չմոռնանք ըսել, թէ ազգային լրագիրներն ալ դիմակաւոր են:

Ազգային լրագրաց մէջ խնդիր մը կը հրատարակուի:

Այժմեան խնդիրներն, ինչպէս յայտնի է, դիմակաւոր կը մտնեն ու կը պարեն լրագրաց մէջ:

Ընթերցողն կ'աշխատի, որ այդ խնդրոյն խորը քննէ, ուսումնասիրէ եւ յետոյ իրեն համար համոզում մը գոյացնէ: Հազիւ թէ համոզում մը գոյացնել կը կարծէ եւ անհա լրագիրն ու խնդիրն կը փոխեն իրենց դիմակը: Ընթերցողը կը սկսի խնդիրն անոր ստացած նոր դիմակէն քննել, եւ խնդրոյն վրայ գաղափար մը կազմելու պահուն, ուրիշ լրագրի մը մէջ խնդիրն բոլորովին տարբեր կաշիով դիմակաւորեալ կը տեսնէ: Կը կործանին, հիմն ի վեր կը տապալին իւր ենթադրութիւններն, դատողութիւններն եւ հետեւութիւնները: Հետաքրքիր է, սակայն կ'ուզէ հասկնալ: Ծանօթներէն տեղեկութիւն առնելու կ'որոշէ: Օրը տասը քարեկամէ տեղեկութիւն կը հարցնէ. անոնք ալ կու տան: Այս տասը տեղեկութիւններն ալ իրարու հակառակ են, այնպէս որ մէկ օրուան մէջ տասն անգամ տարբեր պատասխաններ տալու կը ստիպուի քարեկամաց:

Անանկ է նէ՝ կը դպչի, ինձի ուրիշ կերպով հասկցուցին:

Անանկ է նէ՝ չդպչիր, ինձի տարբեր կերպով պատմեցին:

Գործն ասանկ է նէ՝ ասոնք իրաւունք ունին:

Գործն ատանկ է նէ՝ ատոնք իրաւունք ունին:

Գործն անանկ է նէ՝ անոնք իրաւունք ունին:

Այո՛, այո՛, ասանկ ըլլայ նե՛ տալու է:

Ատ ուրիշ խնդիր, անանկ է նե՛ հարկաւ տալու չէ:

Եթէ ըսածդ ստոյգ է՛ ես ըլլամ նե՛ կու տամ:

Տակէն այն խնդիրը կը ծագի կոր նե՛ չեմ տար:

Վրայէն ադ խնդիրը կու գայ կոր նե՛ կու տամ:

Այսչափ դիմակներու մէջ կարելի՞ է միթէ դիմակաւոր համոզում չունենալ:

***

Հատ մ՛ալ:

Այս անգամ ալ Ադեքսանդրիայէն ստացանք նամակ մը լի հայիտութեամբք եւ սպաննալեօք:

Այս անգամ նամակին ստորագրութիւնն է Գ. Արշաւիր:

Գ. Արշաւիր քաջ համարակալ մ՛է, ըստ իր վկայութեան:

Իւր տոմարագիտական պատուոյն խնայելու համար միայն չհրատարակեցինք Խիկարի վերջին թերթին մէջ իր նամակն, որ գմեզ գովելով կը սկսէր եւ կը վերջանար ընդունելով Տիւզէնճեան ի համարակալութեան առթիւ մեր քննադատութիւնն, միայն երկու դիտողութիւններ ընելով, դիտողութիւններ՝ որոց հրատարակութիւնն իր հաշուագիտական տաղանդին Գ. Արշաւիր հաշուագիտական տաղանդ ունի, միշտ ըստ իր վկայութեան վնասակար դատուելով չհրատարակուեցան Խիկարի մէջ:

Գ. Արշաւիրի յիշեալ դիտողութիւններն, որ մեծ արժէք ունին՝ դարձեալ ըստ իր վկայութեան, չհրատարակուեցան, որովհետեւ անոնք, ինչպէս հասկցուցած ենք մեր վերջին թերթին մէջ, դպրոցական գրասեղանի վրայ միայն կրնան ներկայացուիլ տկար աշակերտաց կողմէ:

Կարծիքներն ազատ են, հետեւաբար Գ. Արշալիր ազատ է հայհոյել, ինչպէս նաեւ ուրիշ թերթի մը մէջ հրատարակել իւր դիտողութիւններն ու քննադատութիւններն, բայց իրատունք չունի ստիպել Խիկարն, որ իմաստակաց հետ վիճաբանութեան մտնէ:

Գ. Արշալի՛ր, գիտցէք, թէ Խիկար ալ կրնայ բարկանալ, եւ թէ՛ խնդիրն երբ հայհոյութեան վրայ է՝ առաջ Աստուած կրնայ գրեզ հայհոյութեանց մէջ խղդել իբրեւ ազգային թերթ, այնքան հոշակ ու համբաւ ունի ազգային մամուլն պերճախօսութեան այս գլուխին մէջ:

Գործդ գնա՛, ուրեմն:

Այս անգամ աղով ազատեցար, ուրիշ անգամ գգուշացիր սպունգէ:

***

Պ. Հրագդան կը փափաքի, որ իւր վրայ խօսին, միշտ խօսին, աղէկ կամ գէշ, խօսին վերջապէս:

Պ. Հրագդան այս անգամ ալ գմեզ խօսել տալու փափաք կը յայտնէ, իւր սրտաճմլիկ Օրոտան կեանքով ուզելով ճմլել նաեւ մեր... ոտքը, մոռնալով սակայն, թէ հեծնելու արհեստը շատ յառաջ գնացած է այսօր եւ չէ ինչ, որ էր Բաադամու օրով: Բնական է ուրեմն, որ թոյլ չտանք իրեն շիտակ ճամբան թողուլ ու պատերոն քսուիլ: Բնական է նաեւ, որ իրմէ վնասուելու բնաւ երկիւղ չունենանք, ո՛րքան ալ երերածուփ տատանի նա, որովհետեւ գՊարոնեան բարձեալ տանի :

Պ. Հրագդան ազատ է երիտասարդ խմբագրի մը մահէն եւ եպիսկոպոսի մը գերեզմանէն ծաղու նիւթ քաղել, ինչպէս նաեւ ազատ է մէկու մը մահուան վրայ կատակերգութիւն մ'արտասանել իբրեւ դամբանական. այս իւր գրական ճաշակն է, որուն ըսելիք չունինք: Բայց երբ դէպքերը կը խեղաթիւրէ, կամ սուտն իբրեւ ճշմարիտ կլլեցնել կ'ուզէ՝ կ'ապացուցանէ, թէ կը վախնայ կամ ճշմարտութենէ կամ հրեշտակէ: Եւ այս մասին ըսելիք ունինք:

«Մաղկագարդի իրիկուն մը, կ'ըսէ Հրագդան, քարոզիչ եպիսկոպոս մը ժողովրդեան կ'ըսէր. «Աւանակներ էք, էշեր էք... քայց իմ էշերս չէք, քայց իմ աւանակներս չէք, հապա Քրիստոսին էշերն էք, Քրիստոսին աւանակներն էք»:

Որքան տող այնքան սխալ:

Ահաւասիկ բուն եղելութիւնը:

Մեծ. Արփիար Էֆենտի Արփիարեան Վարդավառի շաբթուն մէջ օր մը յիշեալ լուսահոգի եպիսկոպոսին տունը կ'երթայ մէկ բարեկամովն: Խօսակցութեան միջոցին Արփիար Էֆենտին լուսահոգիին արժանապատուութիւնը կը վիրաւորէ: Լուսահոգին՝ որ ազատամիտ մէկն էր՝ այն ատեն կը պոռայ Արփիար Էֆենտիին. «Դուք աւանակներ էք, էշեր էք... քայց իմ էշերս չէք, իմ աւանակներս չէք, հապա... եան Էֆենտիի էշերն էք...»: Լուսահոգին ճշմարտախօսութեան համար հոգի կու տար:

Մասնաւոր տեսակցութիւն մ'իբր եկեղեցոյ բեմին վրայ կատարուած իրողութիւն մը նկարագրել եւ Քրիստոսի էշն... եան Էֆենտիի իշուն հետ շփոթել պարզապէս աչք գոցել է կամ ճշմարտութեան առջեւ կամ գայլի մ'առջեւ:

Պ. Հրագդան կը շարունակէ.

«Եպիսկոպոսի ձայնը զարհուրելի տեսակէն որոտընդոստ էր եւ նոյն շաբթուն Պարոնեան Թատրոնին մէջ կը գրէր, թէ Օրթագիղի քարոզիչին ձայնը կը լսուէր մինչեւ նաւամատոյցէն, որ եկեղեցիէն բաւական հեռու է: Եւ եպիսկոպոսն յաջորդ կիրակին կը պատասխանէր միշտ սեղանին վրայէն ես ի՞նչ ընեմ, որ այդ դագեթաճիին ականջներն այնքան երկարն են, որ այնքան հեռու տեղէն ձայնս կը լսէ»:

Դարձեալ սխալ: Լուսահոգին պատասխանեց ոչ թէ բեմին վրայէն՝ այլ իւր տանը մէջ, ոչ թէ ժողովրդեան՝ այլ Թատրոնի խմբագրին: Ահաւասիկ իւր պատասխանը.

«Ձեզի խաբար բերողին ականջները քիչ մը երկար ըլլալու են»:

Այն թուականին մեծ. Արփիար Էֆենտի Արփիարեան Էր մեզի ասանկ լուրեր տուողը: Քանի մ'օր ետքը տեսանք Արփիարեան Էֆենտին յիշեալ նաւամատոյցին վրայ եւ ցաւ յայտնեցինք իրեն, ըսելով՝ թէ սուտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր մեզ: Արփիարեան Էֆենտի պատուոյն վրայ երդում ըրաւ, թէ նաւամատոյցէն ականջովն լսած էր լուսահոգիին ձայնը: Եւ մենք ալ հաւատացինք, ո՛չ թէ վատահելով միայն իւր ականջներուն երկայնութեան, այլ նաեւ փորձառութեամբ համոզուած լինելով արդէն, թէ օր մը օրանց սուտ լուր մը հաղորդած չէր մեզ:

Նոյն համոզումն եւ կարծիքն ունինք նաեւ այսօր մեծ. Արփիարեան Էֆենտիի վրայ եւ լիայոյս ենք. թէ պիտի փութայ գայթակղեալ միտքերն բուժել, ուղղելով սխալն Հրագղանի՝ Միդասայ թոռան, որուն մնամ յարգանօք խոնարհ համետագործ:

***

Աւետիս Սուրենեան, վկայեալ փաստաբան Գաղղիոյ իրաւագիտութեան համալսարանի, Պահճէ քաբու, Շէյխ-Իսլամ խան, երկրորդ յարկ, թիւ 6 ստորագրութեամբ քննադատական նամակ մը հրատարակուեցաւ Ճերիտէի Շարգիյէի մէջ ընդդէմ քանի մը կէտերու Մեկնութիւնք վաճառականական օրինաց յօդուածին, գոր միեւնոյն թերթին մէջ կը հրատարակէ մեծ. Միմոն Էֆենտի Թընկրեան:

Մեծ. Միմոն Էֆենտի Թընկրեան փոխանակ յստակ եւ ամէն մահկանացուաց հպելի լեզուով պատասխանելու իւր քննադատ մեծ. Աւետիս Էֆ. Սուրենեան, վկայեալ փաստաբան Գաղղիոյ իրաւագիտութեան համալսարանի, Պահճէ Քաբու, Շէյխ Իսմալ խան, երկրորդ յարկ, թիւ 6-ին, բաւական շնչարգելութիւն պատճառող եւ առատ քրտինք բերող ոճով մը խնդիրը կը շփոթէ. յետոյ քիչ մը Պոսիւէն կը կողոպտէ եւ լատիներէնը կորսնցնելով սաբիենս թիսմորում քոնսիլիա Ֆաթուա Էրունդ մը կ'արձակէ. պէտք չէ, որ միլիթեմոս այլ լատոռեմոս կ'ըսէ առանց ինվիթա Մինեովայի : Յետոյ բերնուց կը գրուցէ « Քոն լա դեդ տը Մետիւզ, մատամ սը մեռո, մատամ է մոռդ, ժը մը մը սան բուեն պլետ» :

Voilà justemant ce qui fait que votre fille est muette.

Եթէ մեծ. Սիմոն Էֆ. Թընկերեան այս ոճով եւ վեցլեզուեան բարբառով պիտի խօսի մեծ. Աւետիս Էֆենտի Սուրենեան՝ վկայեալ փաստաբան Գաղղիոյ իրաւագիտութեան համալսարանի, Պահճէ Քաբու, Շէյխ Իսլամ խան, երրորդ յարկ, թի 6-ի հետ, դժուար չէ գուշակել այժմէն, թէ յաղթանակը տանելու յոյս չտար: Իսկ եթէ ինքն եւս համոզուած է, թէ խօսքն արծաթ է, իսկ լռութիւնն ոսկի, որպէս յիշած էինք յունարէն, բոլորով սրտի կը բարենաաղթենք, որ քիչ մ'աւելի ոսկի ունենայ:

Վերջացնելով մեր խօսքն՝ մայրաքաղաքիս առողջապահական ժողովոյն ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մեծ. Սիմոն Էֆենտի Թընկերեանի յիշեալ յօդուածին վրայ:

***

Ազգ. լրագիրներէն մին ծանուցանելով Ալիք Էֆենտիէն վերջին օրերս հրատարակուած տնտեսական ու ելմտական շաբաթաթերթը հետեւեալ բարենաաղթութեամբ կ'ողջունէ գայն:

«Յարատեւութիւնք ու յաջողութիւնք կը մաղթենք այս օգտակար ձեռնարկին » :

Բարենաաղթութիւնն աւելի ազդու, աւելի զօրաւոր, աւելի յոգնակի կ'ըլլար եթէ գրուէր սա պէս.

«Յարատեւութիւնք եւ յաջողութիւնք կըք բարենաաղթենք այսք օգտակարք ձեռնարկինք»:

Բարի լոյս, ո՛ր շաբաթաթերթ ելմտական:

***

Պարտաճանաչութիւն կամ ճանաչումն պարտուց :

Այս տիտղոսով տետրակ մը հրատարակուած է այս օրերս:

Չոր կամ ջոր

Արդեօք տեսրակին պարունակութեանը մէջ ալ ասանկ կամեր կա՞ն. եթէ կան, կ'աղաչեմ ինձի դրկեցէք զանոնք, որ տեսնամ անգամ մը:

***

Հակառակ մեր կամաց հարկադրուած ենք դարձեալ աւանակը հոլովել... Բայց ոչ շ...ի վրայ, այլ Լեզուի մէկ յօդուածին վրայ:

Այս բանասիրական հանդէսն, որպէս կ'երեւի, մեծ կարեւորութիւն կու տայ այս կենդանւոյն ստուգաբանութեան:

Անոր արժանապատի խմբագիրն, այսինքն Լեզուի եւ ոչ թէ աւանակին քանի մը տարիներ առաջ Մասիսի մէջ հրատարակած էր յօդուած մ'որու խորագիրն էր Աւանակը հա՞յ է :

Այն ատեն բերանացի հասկցուցին իրեն թէ այսինքն խմբագրին եւ ոչ թէ աւանակին հայն աւանակ չէ եւ միանգամայն խրատեցին նորին արժանապատութիւնն, որ հայոց արժանապատութիւնն վիրատրելու հանգամանք ունեցող բացատրութիւններէ կամ բառախաղերէ զգուշանայ: Եւ խնդիրը գոցուեցաւ: Բայց մեծ եղաւ մեր զարմանքն, երբ Լեզուի վերջին թերթին մէջ կարդացինք անասուններու վրայ լեզուաբանական յօդուած մ'որու մէջ ըսուած էր Հայ էջը :

Այս կատակը, ո՛ր Լեզու, ծանր է, եւ չէ այն կատակներէն, զոր երբեմն կ'ընէ Ծիծաղն ընթերցողք գիտեն արդէն, թէ Ծիծաղը թերթիս խմբագրին շունն է ձեր կատակը մարդ կը վախցնէ եւ եթէ Լաֆոնթէն ողջ ըլլար՝ փայտի բազում հարուածներ կը շալկէինք:

Արդ, կը խնդրենք, ո՛ր Լեզու, ջանացէք, որ ձեր լեզուն այնպէս համեմատին ձեր ականջներուն, որպէս ձեր ականջները կը համեմատին...

Գտիր նայիմ անծանօթը...

Համեմատութիւնն աղէկ բան է. Երից կանոնը պէտք է նոյնիսկ լեզուաբանական ախտոյն մէջ:

***

Ազգային լրագիրն էրն ապշելով ու զարմանալով հրատարակեցին ծնունդն տ դու մոր մէկ մարդու գլուխ եւ մէկ հաստ ալ ձկան գլուխ ունի եղեր:

Ի՞նչ կայ զարմանալու, մայրն յիշութեան ժամանակ ձուկերու շատ նայած կ'ըլլայ եւ տղան ալ ձկան գլուխով կը ծնի:

Միթէ հոս չկա՞ն իշու գլուխով մարդեր, կամ մարդու գլուխով ասանակներ:

Ասոր համար քուէարկութիւն պէտք չէ կարծեմ:

***

Ի՞նչ պիտի ընենք Հիպպոկրատայ աշակերտաց հետ:

Ասոնք սկսան շատ արագ վազել եւ մանաւանդ ոստոստելով ընթանալ սկզբունք փոխելու մէջ:

Բժիշկները մինչեւ հիմա կ'ըսէին մեզ, թէ մարդս պատկած ժամանակը գլխուն տակը բարձ մը դնելու է, զի մի՛ արիւնն գլուխը վազէ:

Բժիշկ մ'ելեր այժմ կ'ըսէ, թէ ոտքերն գլուխէն ատելի բարձր ըլլալու են, որպէսզի արիւնն վար չվազէ:

(Այս անիծեալ արեան հետ փորձանքի հանդիպած ենք արդէն ամէնքս ալ, նոյնիսկ արիւնն ալ այսօր չգիտ եւ ր, թէ ուր վազէ... բժշկաց ձեռքէն):

Եւ շատերն սկսած են արդէն բարձի վրայ դնել իրենց ոտքերը: Ուստի շատ կոյիներ եւ վէճեր սկսած են յ առաջ գալ: Տարակոյս չկայ, թէ այս մասին երկու հակակարծիք անձերուն միոյն ոտքերը միսին գլխուն կողմը պիտի գտնուին եւ փոխադարձաբար: Ոմանք ալ սին վէճերու տեղի չտալու համար ստիպուած են

նորի բարձն գլխուն բարձն անի բարձր շինել: Շատերն ալ իրենց նորերը չուանով պատեն կը կախեն եւ այնպէս կը պատկին:

Բայց մի՛ կարծէք, թէ այս դրութիւնն երկար տեւէ, գալ շաբթու ուրիշ բժիշկ մը կ' ելնէ ու կը պոռայ .

Վերցուցէք բարձր ձեր գլխուն տակէն, նետեցէ՛ք նաեւ ձեր նորի բարձր, այդ դրութիւնն վնասակար է առողջութեան, բարձր բարձ մ'առէք միայն եւ ձեր մէջքին տակը դրէք, որպէսզի արիւնն անարգել կատարէ իւր շրջանն:

Եւ այն ատեն ճիշտ կշիռի դիրք կ'ունենանք: Բայց դիտելի է, թէ մեր քնացած ժամանակը կրնա՞նք մեր հաւասարակշռութիւնը պահել: Խնդիրը կը փոխուի երբ արթուն ենք: Կանայք կը դնեն արդէն այդ բարձն երբ փողոց ելնեն: Ո՞վ գիտէ, թերեւս առողջապահական տեսակէտով է, որ դուռնիւտ կը գործածեն:

Այս խնդրոյն մէջ մտնելն վեր է մեր ոտնահասութենէ, հետեւապէս կուրօրէն հնազանդելով, պարտաւոր ենք քիչ մը ժամանակ մեր նորերուն տակն ալ բարձ մը դնել, տեսնենք ի՞նչ պիտի ընէ սա արիւնը:

Չենք ուզեր անցնիլ սակայն առանց յանձնարարելու Երուսաղէմու վանուց միաբանութեան, որ չնոռնայ բարձ մը դնել ի՛ւր ելմտացոյցին պարտուց տակը, որպէսզի արիւնը հոն չվազէ եւ չտկարացնէ պահանջքի կողմը: Մէկ երկու ամիսն ան գ ամ մը հաշուեցոյց հանելով, անոր մէջքին տակն ալ դնելու է բարձ մը, տեսնելու համար, թէ հաւասարակշի՛րն է, թէ ոչ:

***

Նշմարած է՞ք արդեօք, որ անասնոց ալ բարոյականութեան մեծ անկում կայ:

Ոսկեղէն դարու գազանները պատուաւոր էին, ուրիշին իրաւունքը չէին ուտեր. արդի կենդանիները գող, աւագակ են:

Կատուներու վրայ մասնաւորելով խօսքս՝ կրնամ ըսել, թէ ասոնք բնաւ արժանապատուութիւն չունին:

Արժանապատուութիւնն ալ խօսք է, բնաւ խիպ չունին եւ այլոց իրաւունքն կ'ուտեն այն համարձակութեամբ՝ որով պիտի վայլէին իրենցը: Գող են, յափշտակիչ են, բայց վարպետ են: Ի՛նչպէս որակեմ չգիտեմ, կարծես տեսակ մը պանքայի տնօրէններ են:

Գիշեր չանցնիր, ուր սեղանի վրայ քանի մը պատառ միս թոյլ շտան կատուներու յափշտակել: Հեզութեամբ եւ քաղաքավարութեամբ կը մօտենան եւ սեղանէն միս կը յափշտակեն կ'երթան: Իմ սեղանս Երուսաղէմի վա՞նք կը կարծեն արդեօք այս անպիտանները:

***

Ուսումնասիրելու համար, թէ ջերմութիւնն, լոյսն ու խոնաւութիւնն ինչ ազդեցութիւն ունին լրագրաց ուղղութեան վրայ, պէտք է քննել ուղղութիւնն քանի մը լրագրաց, որ լուսաւոր կամ խոնաւ կամ ջերմ տեղեր կը խմբագրուին:

Լուսաւոր սենեակներու մէջ խմբագրուած յօդուած մը յստակութեամբ կը փայլի:

Տաք սենեակներու մէջ խմբագրուածն թոյլ կը լինի:

Խոնաւ սենեակներու մէջ շարադրուածն անհոգի մարմին կը դառնայ:

Շատուց փորձուած է, թէ տեղը մեծ ազդեցութիւն ունի խմբագրի մը կարծիքներուն վրայ:

Ընդհանրապէս հակասութիւն կը գտնուի այն յօդուածին մէջ, որուն կէտը մէկ սենեակի մէջ եւ կէսն ուրիշ սենեակի մէջ շարադրուած է:

Այս իսկ է պատճառ, որ ազգ. Ընդհ. ժողովոյ Ղալաթիոյ մէջ տուած որոշումներն Քումքաբուի մէջ տուած որոշումներուն ծուռ աչօք կը նային շատ անգամ եւ բարեւ չեն տար անոնց:

Ազգ. ժողովները տեղ փոխելու չեն:

Հապա եղանակները...

Ամեն գրագետ կրնայ իր անձին վրայ փորձել բաղդատելով իր ամառուան եղանակին արտադրություններն գարնան եղանակին արտադրութեանց հետ:

Սկզբանց մէջ ամէնէն աւելի յամառ կարծուածն տարին չորս անգամ սկզբունք կը փոխէ.

Գարնան սկզբունք,

Ամառուան սկզբունք,

Աշնան սկզբունք,

Զմեռուան սկզբունք:

Եւ օր պիտի գայ, յորում ամէն մարդ առանց քաշուելու պիտի ըսէ.

Այս է իմ ամառուան սկզբունքս. այս է ամառուան բանթալոնս ըսելու պէս:

Եւ այն օրն հեռու չէ:

***

Մրցանակ, թէ նուէր:

Ոմանք մրցանակ կ'ըսեն:

Ոմանք նուէր կ'ըսեն:

Ես ոչ մին կ'ըսեմ եւ ոչ միւսն, այլ պարզապէս ողորմութիւն կ'ըսեմ եւ իմ խնդակցութիւնս կը յայտնեմ Միրախորեան եւ Ալլահվերտեան էֆենտիներուն, որ յաջողած են Իզմիրեանցի կտակին գութը շարժ եւ իրենց անձին վրայ:

Կարեկցութեան արժանացած են իրենց գործերն, եթէ պէտք է հաւատալ քննիչներու վկայութեանց, որք ոչ թէ մրցանակի, այլ քաջալերութեան արժանի կը դատեն այդ երկասիրութիւններն:

Քանի մը բացատրութիւններ կան, որք տկարութիւն կը նշանակեն եւ այս բացատրութիւններն են.

Քաջալերութեան արժանի է.

Տակաւին պզտիկ է.

Առաջին գործն է.

Փորձառու չէ տակաւին.

Ապագային համար յոյս կու տայ.

Այս բացատրութեանց ամենէն զօրաւորն առաջինն է, որովհետեւ տկարներն են արժանի քաջալերութեան: Եւ տակաւին կ'ըսեն, թէ կտակն անբռնաբարելի է:

Տկարներն քաջալերելն քաջերն վհատեցնել չէ՞:

Երկու առագաստաւոր կը մրցին:

Մին ետ կը մնայ եւ կ'երթայ մրցանակը կ' առնէ:

Ինչո՞ւ:

Ետ մնացած ըլլալուն համար:

Ե՞տ մնացողներու խոստացուած է մրցանակ:

Ո՛չ:

Ինչո՞ւ ուրեմն կ' առնէ:

Որպէսզի քաջալերուի եւ ապագային մէջ աւելի արագ ընթանայ:

Տեսակ մը բարեգործութիւն է այս, եւ ուրախ ենք, թէ այդ երկասիրութեան ց հեղինակներն մասամբ դարմանեցին վնասն, որ այդ գործոց տպագրութեան ծախքէն յառաջ եկած էր. այսուամենայնիւ ազգային արժանապատուութեան

տեսակէտով կը տրտմինք, տեսնելով՝ որ այդ կտակի մնայուն յանձնաժողովոյ առաջին գործողութիւնն արժանի չէ մրցանակի:

Տար Աստուած, որ օտար լրագիրներն հետաքրքրութիւն չունենային մրցանակի արժանացած այդ գործերն թարգմանել տալու, թէն վստահ ենք, թէ ոչ մէկ հայ մ'որ ազգային արժանապատուութեան նախանձախնդիր է՝ պիտի յօժարի թարգմանութեան սոյն տխուր պաշտօնն ընդունելու:

***

Խիկար եւս պատիւ ունի բանալ մրցանակի ասպարէզ մը, եւ հրաւիրել հետեւեալներն, որ մրցին իրարու հետ:

Խմբագիրներն՝ ստախօսութեան ճիւղին մէջ.

Երեսփոխաններն՝ իրարու խօսք չհասկնալու մէջ.

Հոգեբարձութիւններն՝ դասատուաց ամսականները չվճարելու ճիւղին մէջ.

Գրագէտներն՝ անօթութեան դիմանալու կարողութեան մէջ.

Լեզուաբաններն՝ հայերէն բառերն իրենց ուզածին պէս մեկնելու մէջ.

Կիներն՝ նորաձեւութիւն ստեղծելու մասնագիտութեան մէջ.

Էրիկներն՝ կանանց պճնասիրութեան ծախսոց համբերելու մէջ.

Երկաթուղոյ պաշտօնեաներն՝ ճամբորդներու հետ նուազ քաղաքավարութեամբ վարուելու մէջ.

Տպարանապետներն՝ զիրար կործանելու չափ աժան դասագրքեր հրատարակելու մէջ.

Հարուստներն՝ հիւանդանոցի շինութեան համար իրենց քսակին բերանը գոցելու մէջ.

Պատուելի միսիոնարներն՝ ի դիմաց Տիրոջ՝ գաւառաց մէջ քրիստոնեա ն երն ի քրիստոնէութեան դարձնելու մէջ.

Փաստաբաններն՝ ճշմարտութիւնը հալածելու մէջ.

Բժիշկներն՝ հիւանդներ մեռցնելու մէջ.

Բեռնակիրներն՝ անցորդներու գլուխը պատռելու մէջ.

Թրամուէլի քոնսիլթթեօրներն՝ անցորդները զծ է ն հեռացնելու համար ուժով հրելու եւ անոնց քիթը բերանը արիւնոտելու մէջ.

Սրճարանապետներն՝ գարիով խահուէ եփելու մէջ, եւ այլն եւ այլն եւ այլն:

Մրցանակաց բաշխումը հանդիսաւոր կերպով տեղի պիտի ունենայ 1888 օգոստոսի վերջը:

***

Մարդ յանձնարարելու նոր եղանակ:

Կ'աղաչեմ, կրնա՞ք ըսել ինձ, թէ ի՞նչ տեսակ մարդ է սա ձեր դրացին:

Աղէկ մարդ է... բայց ինձի մի՛ հարցներ:

Խօսքին կը հաւատացուի՞:

Կը հաւատացուի... բայց մի՛ ստիպեր զիս, որ խօսիմ անոր վրայ:

Վստահելի՞ մարդ է:

Վստահելի է... պատասխանատութիւն չեմ առներ վրաս:

Ինչո՞ւ:

Խօսիլ մի՛ տար զիս:

Խաբեքա՞յ է:

Ես մարդ արելու բնութիւն չունիմ... ինչուս պէտք իմին... բարի մարդ է, վէսելամ
:

Հետը գործ կրնա՞մ ընել:

Ձեր գիտնալու բանն է... այն մարդը իմ բարեկամն է... թող որ բարեկամս չըլլար
ալ նէ՛ ես սովորութիւն չունիմ մարդու ետեւէն խօսելու: Անոր ըրածներն բոլոր
աշխարհ գիտէ արդէն, քանի-քանի հոգիներու հետ ընկեր եղաւ ու վնաս տուաւ...
բայց ինչո՞ւս պէտք իմին:

Ըսել է, որ զգուշանամ:

Քուկին գործդ դուն գիտես, աղբար, այդ մարդուն ստակ տուի՞ր մի, գնաց, ալ չես
կրնար ետ առնել... բայց իզմէ իմացած մի՛ ըլլար... Չեմ ուզեր ես մարդ արել...
բարի մարդ է, բարի:

Ընկեր ըլլա՞մ հետը:

Դուն գիտես... պաթմիշ ըլլալ կ'ուզես նէ՛ եղիր... կը ցաւ իմ, որ զիս խօսելու կը
ստիպես կոր... Աղէկ մարդ է, աղբար, աղէկ... ես կը սիրեմ ան մարդը...

Շնորհակալ եմ ձեր տեղեկութիւններէն:

Պապա մարդ է, պապա, անանկ անուշ կերպով կը խաբէ, որ կը զարմանաս...
այսուամենայնիւ ինչո՞ւս պէտք իմին... չեմ ախորժիր մարդ բամբասելէ, գէշ բան
է, անանկ չէ՞ մի...

Անանկ է, շնորհակալ եմ: